

IVA VALIDŽIJA □ Muzejski dokumentacijski centar, Zagreb

sl.1. Zdenka Frajtag

IVA VALIDŽIJA: Danas je 19. studenoga 2009. U Muzeju Belišća razgovaram s gđom Zdenkom Frajtag. Drago mi je da sam kod vas u Belišću. Dobar dan, kako ste?

ZDENKA FRAJTAG: Dobro sam. I meni je drago da ste kod nas u Muzeju, i nadam se da vas se dojmilo to što mi ovdje imamo.

I. V.: Svakako. Recite mi, za početak, kako biste se predstavili, što biste rekli o sebi?

Z. F.: Sad sam već drugu godinu u mirovini. Moram reći da mi je bilo vrlo teško kad sam odlazila jer sam cijeli svoj radni vijek provela ovdje u Muzeju. Tu sam radila 35 godina, od samih početaka prikupljanja predmeta do prvoga i drugog postava. Belišćanski je muzej na neki način moje dijete. Kad sam se rastajala od Muzeja, pomislila sam da bih još uvijek mogla raditi u njemu, no došlo je vrijeme za mirovinu. Otišla sam kući i šest mjeseci nisam dolazila ovamo. No ponovno, evo sada, radim u Muzeju. Kod kuće sam u nekim drugim pričama, radim neke druge stvari. Zaokuplja me uglavnom unučad, bavim se vrtom, cvijećem, kuham, imam više vremena za sebe, ali me ispunjava i raduje to što dvaput tjedno dolazim u Muzej, a dolazim i češće ako dođu neke grupe, ako se nešto zbiva, ako netko traži podatke - opet zovu mene. Dakle, na neki mi je način drago da sam još uvijek povezana sa svojim poslom, da mi mozak još uvijek dobro radi i da se svega sjećam. (Smijeh.) Mogu drugima prenositi svoja znanja.

I. V.: Što ste po zanimanju?

Z. F.: Po zanimanju sam nastavnica povijesti i zemljopisa. Nisam nikad radila u struci jer je u vrijeme kad sam diplomirala na ondašnjoj Pedagoškoj akademiji u Osijeku to bila struka s kojom se nije mogao naći posao u cijeloj tadašnjoj Jugoslaviji. U Belišću se otvarao muzej, pa sam poželjela raditi te poslove, i tako sam se nekako uspjela zaposliti u Društvu prijatelja starina, koje je u ono vrijeme "lutalo" i tražilo način kako otvoriti muzej. To su sve bili entuzijasti, službeno su zaposlili samo mene. U početku sam radila u arhivi. Prikupljali smo podatke i počeli tražiti zgradu za muzej, zatim dobivenu zgradu adaptirati i obavljati sve ostalo što smo trebali učiniti, tako da nisam nijedan dan radila kao nastavnica u školi. Bila sam samo na praksi. Cijeli sam život radila kao kustosica, niz godina kao novinarka i urednica lokalnog lista. Radila sam novinarski posao, ali sam uglavnom svo vrijeme bila u Muzeju.

I. V.: Kad ste počeli raditi u Muzeju?

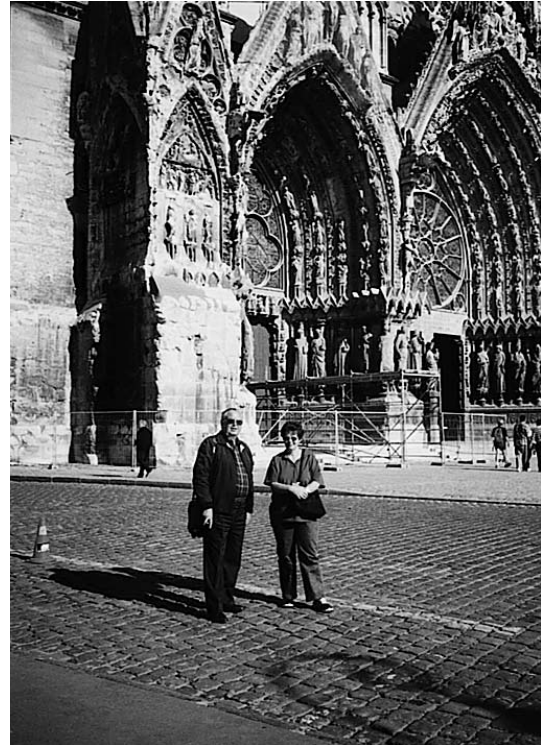
Z. F.: Za Muzej sam počela raditi 1972. godine, a u mirovinu sam otišla 2007.

sl.2. 5. Godišnja skupština, Beliše 15. travnja 1976.

sl.3. Udruga muzealaca na čelu s prof. Wallerom iz Našica na stručnom putovanju

sl.4. Budimpešta, 6. veljače 2004.

I. V.: Koje ste sve zbirke osnovali i prema kojem načelu? Recite mi nešto o vašim smjernicama u odabiru, što ste željeli pokazati u svojem muzeju?

Z. F.: Prvi postav nisam radila ja. Samo sam u tome surađivala s jednim entuzijastom, zapravo s gospodinom Pillicarom, osnivačem beliščanskog muzeja. On je po struci bio knjigovođa, a tada je bio u mirovini. Međutim, bio je čovjek koji je cijeli život volio i bavio se poviješću Belišća. Životna mu je želja bila osnovati muzej u Belišću. S obzirom na to da je bio čovjek od autoriteta, uspio je osnovati Društvo prijatelja starina i u njemu okupiti ovdašnje ugledne građane. Oni su za budući muzej dobili zgradu koja je bila predviđena za rušenje, točnije, dobili su polovicu te zgrade. Kad sam čula da će se otvoriti muzej kao povjesničarka sam poželjela raditi kod njih i oni su me zaposlili. Moram reći da sam u to vrijeme, kao dvadesetogodišnjakinja, bila dosta neiskusna osoba i silno sam poštovala autoritete. Gospodin Pillicar bio je, ne bih rekla neobičan, ali drukčijeg kova - čovjek, prema današnjim mjerilima izuzetno štedljiv. Nije ništa kupovao. Sve smo morali raditi sami. Bio je i izuzetno uporan. Bez njegove upornosti vjerojatno ne bismo ni otvorili taj muzej. Vidite, na mjestu gdje smo sada u to je vrijeme bilo više od 5 000 ljudi zaposlenih u beliščanskoj industriji. Veliki dio njih išao je u susjednu zgradu u kojoj je bio restoran društvene prehrane na objed. A mi smo sjedili tu gdje vi sad sjedite i čekali kad će naići netko od upravitelja koga ćemo moći upitati: "Hoćete li nam dati za muzej ovo ili ono?" Tako je tada bilo. Onda bi oni nešto obećali, pa bi zaboravili, pa bismo mi ponovno molili. Uglavnom, zahvaljujući velikoj upornosti i velikoj želji gospodina Pillicara, ali i njegovu autoritetu, u Belišću je otvoren muzej.

Učila sam uz gospodina Pillicara. On nije bio muzealac, a ni ja. Bila sam nastavnica povijesti i zemljopisa. Zemljopis sam tada zanemarila i bavila se samo poviješću. U početku sam radila u arhivi. Išla sam u osječki Arhiv, u kojemu sam učila kako obrađivati arhivsku građu. U to vrijeme nismo imali ni zgradu, građu sam sređivala na nekoliko mjesta unutar tvornica gdje je bila smještena arhiva današnjeg Belišća, d.d. Čak sam imala i pomoćnike. U to su doba učenici obavljali praksu u firmama, pa su meni uvijek dodijelili nekoga od njih da mi pomaže.

Tada sam našla dosta građe koju sam s vremenom premjestila u našu muzejsku zgradu. Ona još nije bila adaptirana, najprije smo sve držali u jednome privatnom stanu i pripremali se za preseljenje ovamo. Morala sam pronaći i majstora, a na kraju smo uredili samo polovicu zgrade. Mi smo uređivali Muzej, a elaborat je sastavljao gospodin Pillicar. On je u to vrijeme poznao povijest Belišća bolje od mene, a imao je i mnogo svoje građe. Imao je i vlastitih tekstova. Danas nije živ, ali su njegovi tekstovi sačuvani. Još nisu u Muzeju, ali vjerujem da će zahvaljujući nasljednicima ipak doći u Muzej gdje im je i mjesto.

Dok je on radio elaborat, ja sam mu pomagala obavljajući sve tehničke poslove te sam postupno upoznavala beliščansku povijest i muzejski rad. Bio je tu još jedan entuzijast, gospodin Štrok, koji se također iz hobija bavio prikupljanjem povijesne građe Belišća. I on je dobro poznao povijest Belišća i pisao kronike povijesnih i dnevnih događanja, koje se čuvaju u Muzeju (sve su rukopisi). Još je nekoliko ljudi aktivno djelovalo u Društvu prijatelja starina. Danas nikoga od njih nema, izuzev gospodina Gibičara, koji je isto tako imao velike zasluge za rad Muzeja. Uz njih sam, mogu reći, rasla i stjecala znanja.

sl.5. Muzealci istočne Hrvatske kod slikarice Ane Verić. Iskra Janošić (Vinkovci), Dragica Šuvak (Slatina), Ana Verić (slikarica), Z. Frajtajg, Vesna Burić (Muzej Slavonije), Babina Greda, 17. svibnja 1999.

sl.6. Izložba karikatura Tomislava Dušanića u galeriji, Belišće, 29. rujna 1997.

Odlazila sam u Muzej Slavonije Osijek, u kojemu sam učila kako voditi muzejske knjige i kako obrađivati izložke. Obilazili smo mnoge muzeje u regiji. Išli bismo u Ilok, Županju i Vinkovce. Uvijek smo nekamo putovali. Negdje bismo naišli na više razumijevanja, a negdje na manje. Tako je pokrenuta naša muzejska djelatnost. Tada se gospodin Pilicar povukao. Bio je već stariji čovjek. Nakon toga sam počela samostalno voditi Muzej. Izradila sam elaborat i uz pomoć Gibičara napravila postav koji i sada imamo.

I. V.: Kad ste napravili taj postav?

Z. F.: Godine 1980. Tada nije bio točno takav, bio je malo drukčiji, ali sam ga postupno dopunjavala. Posljednja je dopuna obavljena nakon Domovinskog rata. Prije nego što sam otišla u mirovinu imala sam više vremena jer više nisam uređivala novine. Mogla sam se više baviti evidencijom muzejskih predmeta, a tu i tamo bih nešto i prikupila ili pronašla u kutijama u arhivi.

Mnogo naših stvari još nije evidentirano. Ne treba zaboraviti da sam dvanaest godina, zapravo i više, uređivala tvorničke novine te da je to bio prioritet, to se moralo raditi. Muzej i galerija bili su u drugom planu, njima sam se bavila kad novine nisu izlazile. Nisam mogla raditi u Muzeju onoliko koliko sam željela, ali sam se trudila da otvorimo i galeriju, da imamo izložbe i da imamo vlastita izdanja. U Domovinskom ratu Muzej je dosta stradao, pa smo nanovo radili cijeli postav, opet uređivali prostorije i postavljali izložke. I sad, prije mirovine, htjela sam napraviti još neke male izmjene, postaviti nove police... Naime, vidite i sami, prostor ne dopušta da nešto bitno mijenja.

I. V.: Koje su teme zastupljene u postavu?

Z. F.: U postavu pokazujemo Belišće od prvih početaka do danas, odnosno razvoj naselja, razvoj industrije prema pojedinim granama djelatnosti i društveno-kulturni život grada. To su tri osnovne teme sadašnjeg postava Muzeja.

I. V.: Znači, može se reći da ste vi sudjelovali u osnivanju Muzeja od samih početaka, tj. u prvome, pionirskom radu.

Z. F.: Da, od prvih dana. Točno vam mogu reći kakva je zgrada bila i što smo u njoj napravili. Sve sam to zapisivala. Vodila sam dnevnik rada. Uvijek bih zapisala što, kada, gdje i kako se zbivalo. U to sam vrijeme vodila knjigovodstvo i blagajnu te pisala zapisnike sa sastanaka Društva prijatelja starina. Održavane su sjednice i sve se to moralo zapisnički konstatirati. Evidentirali smo i eksponate. Imali smo knjigu koju smo sami napravili. Prepisali smo zaglavlje iz knjige muzeja u Vinkovcima i dalje sami popisivali svoje izložke. I danas imamo tu prvu i drugu knjigu. Zatim su došle tiskane knjige, kasnijih godina, možda 1980-ih. No u njih nisam ponovno pisala od prvoga eksponata nego sam popis nastavila kronološkim slijedom.

Sad bi bilo dobro, bilo bi apsolutno potrebno, napraviti reviziju, ali mi opet nemamo ljude. Uvijek imamo isti problem.

I. V.: Na koje ste prepreke u radu nailazili?

Z. F.: Pa bilo ih je dosta zato što je Muzej u tako maloj sredini pa smo morali sve sami raditi. U početku nismo, naravno, imali ni čistačicu, sami smo čistili i održavali prostor. Kad su čuli da osnivamo muzej, ljudi su očekivali da će sve biti odmah gotovo, a muzej doslovce već sutra otvoren.

Sjećam se jednoga lokalnog novinara koji je rekao: "Zidate muzej kao Skadar na Bojani." Uvijek se toga sjetim, iako je prošlo mnogo godina. Ljudi misle da je u muzeju dovoljno samo objesiti sliku i – gotova priča. "Onda, što vi radite u muzeju? Ništa – samo čekate da vam netko dođe." To sam čula toliko puta da me više ni ne pogađa. Ranije me pogađalo to što sam morala stalno nekome objašnjavati što se radi u muzeju, koliko se mora hodati, koliko se mora moliti i tražiti, jer novca nikad nismo imali, i svakome nabrajati naše poslove. Međutim, to je bila mala sredina. U početku nam nisu poklanjali predmete. Ljudi su dosta ljubomorno čuvali stvari. Nastojala sam steći njihovo povjerenje i uvjeriti ih da trebaju svoje stare predmete donijeti u Muzej. Znala sam im reći: "Kad vas ne bude, to će djeca pobacati, neće čuvati." I uspjela sam, nakon dvadesetak godina, postići to da bi mi ljudi rekli: "Jest, vi ste u pravu, kad nas više ne bude, sve će to naša djeca pobacati." I rado su donosili predmete u Muzej. I danas ih donose. Mi smo otkupili samo dva-tri predmeta. Ostalo su sve donacije.

sl.7. Đurđa Adlešić u muzeju, Belišće, travanj, 2003.

sl.8. Zatvaranje kolonije, A. Bogdanović i Zdenka Frajtag, 15. listopada 1981.

sl.9. Likovna kolonija, Belišće rujan 1983.

sl.10. Svetozar Gligorić prilikom posjete Belišću, 21. svibnja 1975.

Bilo je problema i s financiranjem. "Što će vama u Muzeju novac? Dajemo vam za plaću i za materijalne troškove." Znam da smo u početku morali moljati za papir i za pisani stroj. Kad sam počela raditi, pisalo se na pisacem stroju. Sve smo tražili u tvrtki. Ako se nekamo išlo, obično se išlo prema utvrđenom planu rada. Dvapat u godini obilazili smo muzeje da bismo nešto vidjeli i naučili. Kasnije, kad smo postali pravi profesionalci i kad je naš muzej registriran, to je bilo sasvim drukčije.

I. V.: Jeste li izlagali svoju građu izvan Belišća ili sudjelovali u kakvim domaćim projektima?

Z. F.: Nismo izlagali izvan Belišća, samo bismo tu i tamo posudili neki predmet. Mislim da je naš muzej takav tip muzeja koji ne bi mogao djelovati kao neki veći muzeji, on je više lokalnog karaktera. Povijest Belišća obuhvaća 125 godina, tako da nismo ni imali posebno atraktivne eksponate kojima bismo privukli publiku. U nas su uglavnom izloženi dokumenti i fotodokumentacija, samo je nešto malo "opipljivih" predmeta. Recimo, imamo stari laboratorij- unikat. Njega toliko čuvam, gotovo kao oči u glavi, da ne bi netko nešto razbio.

U projektima nismo sudjelovali. Da smo, recimo, imali drukčiju povijest, kao npr. Valpovo ili Muzej Slavonije Osijek, da imamo nošnju ili nekih konkretnih predmeta koji bi privlačili više pozornosti, vjerojatno bismo sudjelovali u određenim projektima, ali ovako nismo. Imamo jedan eksponat koji je obilazio izložbe, atraktivnu maketu tvornice koja je često bila posuđivana za izlaganje.

I. V.: Jeste li imali priliku surađivati s kolegama kustosima iz drugih muzeja? I kakva je bila vaša suradnja?

Z. F.: Dosta sam surađivala s Muzejom Slavonije Osijek, upoznala sam sve njihove ravnatelje i dosta kustosa koji su mojih godina i mlađi od mene. Suradivala sam s muzejom iz Iloka, kolegom Matom Batorovićem. Eto, upravo sam se prisjetila, za vrijeme rata čuvali smo umjetničke radove iz iločke *Kolonije*. Napravili smo izložbu kod nas u galeriji. Godinu-dvije čuvala sam te izložke pošto smo imali dosta prostora i nisu nam smetali. Imali smo dobre veze i sa Županjom kojima smo donirali nekoliko predmeta koji su stigli k nama u muzej, a vezani su za Županju. Izuzetno sam dobra s kolegicom Dragicom Šuvak iz Muzeja Slatine, a i s kolegama iz Virovitice. Premda s njima nismo imali poslovnih veza, radilo se više na razmjeni iskustava na stručnim putovanjima. Naš je muzej malen. Razgovarali smo o tome kakve probleme imamo mi, a kakve oni. Dosta sam surađivala i s pokojnim profesorom Wallerom iz Muzeja Našice. Suradivali smo s muzejima u regiji i upoznali ih. Kad bi nam nešto zatrebalo, oni su uvijek rado priskakali. Ja njima nisam mogla bitnije pomoći. No oni su ipak imali i više mogućnosti i više stručnjaka nego što ih ima ovako malen muzej kakav je naš.

I. V.: Tko su vam bili uzori ili osobe koje su utjecale na vas u muzejskom poslu koji ste do sada obavili?

Z. F.: Kad sam bila mlada, veliki mi je uzor bila dr. Pinterović. Imala sam je čast upoznati i stvarno je bila izuzetna.

sl.11. Zdenka Frajtag i Dragica Šuvak na stručnom putovanju u Parizu, ispred Vojnog muzeja, 2002.

Zatim gospodin Brlić i dr. Bauer. Kad je dr. Bauer bio kod nas u muzeju, bio je istinski zadivljen time što smo mi u toj maloj sredini napravili. Napisao nam je lijepo pismo koje sam često znala citirati, a i sada ga često citiram. Tada nam je bilo veliko priznanje to što je čovjek njegova autoriteta dao pozitivno mišljenje o našem malomu muzeju jer lokalna sredina ne vidi objektivno kolika je vrijednost zbirke. To bolje vide ljudi izvana. Moram priznati i reći da je belišćanski Muzej napravljen isključivo sredstvima Belišća d.d. i lokalne zajednice bez nekih većih pretenzija. Da sam bila upornija i da su dolazila bolja vremena, možda bi bilo i više. Ali, eto, tijekom godina umorila sam se od stalnog traženja nečega za Muzej. Ne mogu reći da sredina nije davala novac Muzeju. Dali bi, ali bi pritom rekli: "Nemojte od nas tražiti puno, nekakvu veliku pomoć. Podmirit ćemo troškove plaća i materijalne troškove." Uveli smo i centralno grijanje, što je bio velik problem i tehnički i materijalni. I to je postignuto zahvaljujući upornosti. Radilo se tu, u susjedstvu, što smo iskoristili. Dok Muzej nije bio grijan, nitko u nj u hladnom dijelu godine nije htio ni ući.

I. V.: Znači, ono što se može shvatiti iz vaše priče jest individualni rad. Sami ste sve radili.

Z. F.: Da, upravo tako. Učinila sam dosta. Uvijek se podrazumijevalo da sve možemo sami. Gospodin Pilicar bi rekao: "Možemo mi to sami, zašto bismo nekome drugom dali podatke da ih obrađuje? Ipak mi bolje poznajemo povijest svog kraja." Na njegovu prvom postavu ja sam dogradila drugi. U to sam vrijeme već imala nekog iskustva. Obilazila sam muzeje, dosta sam putovala i dosta naučila i vidjela. Naš prvi postav sastojao se od niza uramljenih slika koje su visjele na silku. Nisu bile ni dobro poravnane. Kad smo radili drugi postav, rekla sam: "Nećemo više tako raditi. Najprije ćemo slike i dokumente fotokopirati, fotokopije ćemo kaširati i tako ih izložiti." Tada je možda došlo do nesuglasica, jer ondašnji, stari predsjednik nije htio raditi na taj način. Uz to, svaka je prostorija bila u drugoj boji, što je meni djelovalo deplasirano. Smatrala sam da je bolje da sve obojimo u bijelo, jer je bijele zidove lakše prebojiti.

I. V.: Što vam se čini najvažnijim u muzejskom poslu? Jesu li to izložbe, obrada građe, prikupljanje predmeta?

Z. F.: Stavila bih naglasak na prikupljanju i obradi građe, ali svakako i na objavljivanju tekstova o povijesti i o muzejskoj građi. Naime, ako se zatvorimo u svoj prostor i ako nitko ništa o nama ne zna, onda kao da Muzeja i nema. Normalno, da nema prikupljanja, ne bismo imali ni građe, a ona se mora i obraditi. Svi misle da to nije osobit posao. Ponavljam ono što sam već rekla: misle da objesimo sliku i – gotovo. Ne možemo objesiti sliku ako ne znamo tko je na njoj, iz kojeg je razdoblja, što predočuje. Obrada građe i popularizacija muzejske djelatnosti vrlo su važne u muzejskom poslu.

I. V.: Koja je vaša vizija, kako bi trebao izgledati vaš muzej, tko bi trebao u njemu raditi? Sigurno imate neke svoje želje, kako biste voljeli da se nastavi njegov rad?

Z. F.: Željela bih da u Muzeju radi jedan mladi stručnjak. Mislim da bi možda najbolje bilo da to bude opet jedna ku-

sl.12. Kiparska kolonija "Tvornički radnik",
15. listopada 1981.

sl.13. Otvorenje proširenog postava muzeja,
dodjela priznanja.

stosica. U posljednje su doba u muzejima zaposlene pretežito žene. I inače mislim da žene imaju više strpljenja baviti se takvom vrstom posla. Voljela bih da jedna mlada osoba, povjesničar ili povjesničar umjetnosti, radi u Muzeju, ali ne da radi samo zato da bi nešto radio već da voli povijest i naš muzej. Samo se tako može opstati na takvome radnome mjestu.

I, mislim, s obzirom na to da sam optimist, da će tako jednog dana biti, ali se plašim da ne bude prekasno, da netko ne razvuče tu građu. Nama su trebale silne godine da je prikupimo, obradimo i svrstamo i bila bi golema šteta kad bi netko sve to razvukao. Ne namjerno, naravno, ali uvijek nekome treba ovo, a nekome drugomu ono. Pa, ako u Muzeju nikoga nema, svatko će posuditi ono što mu treba. Evo, kod mene tu na zrcalu stoje papirići s podacima o posuđenim stvarima. Ljudi uglavnom zaborave to vratiti, uvijek ih morate podsjećati. Kad im nešto treba, svi to traže. Međutim, kad treba vratiti posuđeno, malo se kad toga sjete. Uvijek tražim natrag posuđene stvari. "Pa to je već godinu dana kod tebe, bio bi red da to vratiš." I tako. Ako bi netko nekontrolirano iznio građu iz muzeja, ona bi se jednostavno izgubila.

I. V.: Zanima me koliko ste izložbi napravili. Kakve su bile?

Z. F.: Izložbenu smo djelatnost pokrenuli kad sam kao kustosica već došla do nekih novih spoznaja. Imali smo postav. I - trebali smo na neki način doći do publike, trebali smo građu prezentirati javnosti. Tko će doći? Netko dođe, pogleda postav i više ne dolazi. Izložbe su bile prilika za privlačenje publike. Počeli smo ih organizirati tu u Muzeju. Dali smo napraviti panoje. Najprije su to bile slikarske izložbe i izložbe ručnih radova na lokalnoj razini. Zatim smo 1980. osnovali likovnu koloniju. To je u početku bila kiparska kolonija, nešto slično Ernestinovu. Ali stalno sam govorila da neću drugo Ernestinovo. Imali smo zadanu temu - *Tvornički radnik*. Čini mi se da smo imali tri saziva te kiparske kolonije, a onda smo je pretvorili u likovnu koloniju. Imali smo osam kvalitetnih saziva i tako smo dobili brojne slike i kiparska djela. To je bio početak fundusa galerije. U to smo vrijeme već dobili i prostorije za galeriju u upravnoj zgradi Belišća (palača Gutmann), u suterenskom prostoru.

Galeriju smo otvorili 1984. godine. Kako smo je otvorili i kako su gosti pogledali izložena djela, tako smo je odmah nakon toga i zatvorili jer je bilo toliko vlažno da je u pravom smislu riječi s jednog zida curila voda. Sve smo morali skinuti i skloniti. Prostor je inače prekrasan, to je zapravo nekoliko prostorija. Sanacija je trajala godinu dana jer se moralo početi od terase koja je prokišnjavala, sve se moralo osušiti i nanovo prekrivati. Dugo je bilo i pod ceradom, ali smo na kraju ipak došli do galerijskog prostora. Kad sam se pripremala za naš razgovor pronašla sam podatak o 175 evidentiranih izložbi koje sam postavila. Bila su to zlatna vremena – imali smo po deset-dvanaest izložbi u godini. Uz uređivanje novina, čim bi novine izašle, brzo bismo postavljali izložbu. U to sam doba dosta putovala i imala mnogo kontakata. U početku nisam dopuštala da baš svatko izlaže u galeriji. Zato sam se često sukobljavala sa sredinom. Poslije sam popustila, olabavila sam kriterije. Uostalom, bilo je bitno da imamo izložbe. U početku nije bilo ni publike. Dosjetila sam se nekih načina da privučemo publiku. U pozivnici bismo napisali kako pripremamo *malo iznenađenje*, ili *Dodite u galeriju, nešto ćete dobiti na poklon*, ili nešto slično. Tako smo došli do svoje publike i na izložbe je dolazilo mnogo posjetitelja.

Galerijsku smo djelatnost imali do prije nekoliko godina, dok nije počela adaptacija palače Gutmann koja je jako stradala za Domovinskog rata. Imali smo jedan zastoj za vrijeme rata jer je u galeriji bilo sklonište, tu su bili naši ekspoziti i cijela je firma radila u prostorijama galerije. Nakon toga smo opet pokrenuli izložbenu djelatnost. Međutim, kad je prije tri-četiri, možda i pet godina, počela adaptacija zgrade prestali smo postavljati izložbe jer se galeriji nije moglo sigurno prići. Trajali su vanjski radovi, pa nismo mogli osigurati siguran prilaz da netko ne bi stradao. Sad se obavljaju radovi unutar zgrade, a kakva će situacija biti, ne znam jer Muzej nema ni stalnog kustosa. Ja obavljam samo osnovne poslove. Sad izložbe organizira Grad odnosno Odjel za kulturu koji oni imaju, ali to je više stihijski nego planski. One nisu kao naše, a ni prostor nije kao naš. Sve su naše izložbe katalogizirane. U početku smo imali plakat za svaku izložbu. Sve su evidentirane. Imamo dvije-tri bilježnice u kojima smo sve zabilježili. Svaki je put uz izložbu objavljen i program. Možemo dokumentirano pokazati što smo sve imali, a arhivirali smo i sve kataloge i plakate.

sl.14. Političari valpovštine u muzeju, 1981.

sl.15. Kiparska kolonija *Tvornički radnik*
Kata Vizvari, Stjepan Puljek, G. Smajić, Petar
Smajić, Josip Šimić, Zdenka Frajtag, 1980.

sl.16. Dio članova Upravnog i Nadzornog
odбора na otvorenju Muzeja.

Upravni odbor: Ferdo Pilićar, predsjednik;
Mato Čokljat, potpredsjednik; Ivan Komaroni,
tajnik; Zdenka Frajtag, blagajnica; Josip
Selman, Josip Puhalo, Rudolf Križan, Franjo
Mužević i Josip Ujvari Čeh, članovi.

Nadzorni odbor: Franjo Štrok, predsjednik;
Franjo Vintar i Dragutin Gibičar, članovi.

I. V.: Mogli biste za budućnost napraviti jednu izložbu na kojoj bi se pokazalo djelovanje Muzeja.

Z. F.: Da, da. Posljednja izložba koju sam htjela postaviti trebala se održati 2005. godine, u povodu 100. godišnjice Amaterskog kazališta. Htjela sam s njima napraviti izložbu plakata.

I izlošci su bili pripremljeni, tu, kod mene. Međutim, nikako nismo mogli doći do prostora. Stalno je bio zauzet i nedostupan zbog radova na zgradi. Tako je prošla i obljetnica, pa izložba više ne bi imala smisla, i odustali smo. Plakate koji su bili posuđeni i već pripremljeni za izlaganje vratila sam natrag u kazalište.

I. V.: Rekli ste da ste pisali za novine. I to me zanima.

Z. F.: Uz muzejsku i izložbenu djelatnost, imali smo i izdavačku djelatnost. Pokrenula sam časopis koji se zvao *Godišnjak*. Ne mogu napamet reći je li to bilo 1972. ili 1973. godine. U početku smo okupili nekoliko entuzijasta i podijelili teme. Bila sam glavna i odgovorna urednica, a najviše sam i pisala. U početku je časopis bio šapirografiran, a na uvez bismo ga davali u knjigovežnicu. Izlazio je u 100 primjeraka. Tako su izašla tri broja. Četvrti smo broj tiskali u tiskari. Deseti je broj izdala Služba za kulturne djelatnosti, koja nas je sve objedinjavala. Sve je bio isključivo *dobrovoljan rad*. Tiskali smo i tri muzejska vodiča. Uz otvorenje prvoga i drugog postava tiskani su katalogi. Nedavno sam radila set razglednica za slanje s osam starih razglednica Belišća. Radila sam i jednu brošuru starih razglednica Belišća. Taj naš *Godišnjak* prerastao je u *Zbornik*. Do sada smo tiskali tri broja. Ove je godine objavljen posljednji, koji ima oko 400 stranica. Taj nam je najbolji, premda su sva tri dobra. Ne govorim to zato što sam ih ja uređivala. Posljednji smo broj objavili u suradnji s Gradom, tekstovi su dvojezični, uz veliki broj fotografija, mnogo smo se angažirali. I uspjeli smo.

Objavljivali smo kataloge. Uz svaku smo koloniju objavili krasan katalog. I sad razmišljam - mnogo sam pisala u lokalnom tisku dok još nisam bila urednica. Kad sam postala urednica toga lista, uvijek sam željela da u njemu bude nešto iz Muzeja. Neko sam vrijeme radila svojevrstan vremeplov, pisala sam tekstove, crtrice i zanimljivosti. Od tog sam materijala napravila i jednu knjigu o povijesti Belišća koja mi je u rukopisu. Dosta sam radila i za stručne časopis-

se, nastojala sam uvijek imati neki tekst za muzejske udruge istočne Slavonije, uvijek imati nešto za Muzejski centar, napraviti popise naših izložbi - dok sam intenzivno radila. Otkako sam otišla u mirovinu, moram priznati da sam se malo ulijenila.

Mi sad, zapravo, nemamo nikakvih događanja. Eto – to je to. Tako sam, recimo, za *Valpovački godišnjak* nastojala napisati jedan ili dva teksta, pa nešto o Muzeju, uvijek ga negdje reklamirati kad mi se pružila prilika. Nešto sam radila i za HAZU, na razini regije. Ali dosta je toga objavljeno. Tražili ste bibliografiju, žao mi je što je nisam napisala, ali ću se pokušati potruditi da je barem počnem pisati. Radila sam i za Maticu hrvatsku. Zajedno s kolegom geografom napisala sam i opširni članak o prošlosti i sadašnjosti Belišća za koprivnički časopis *Meridijani*.

I kod vas u MDC-u ima objavljenih podataka o Muzeju. Stvarno bih morala napokon sjesti i to početi prikupljati, dok se još sjećam gdje je što objavljeno.

I. V.: Imate li kakvu zanimljivu priču s posla ili iz života, nešto što vam pada na pamet, a čini vam se da bi trebalo ispričati i podijeliti s nama.

Z. F.: Pa, ne znam - da se opet vratim svojoj velikoj ljubavi prema Muzeju. Uvijek kažem da sam cijeli svoj život posvetila Muzeju, tj. svojoj obitelji i Muzeju. Imam jednu kolegicu s kojom sam dobra od gimnazijskih dana. Kad sam odlazila iz Muzeja, ona mi je rekla: "Tek kad tebe ne bude, onda će svi vidjeti koliko si puno napravila. A sad ti se čini da to nije ništa. Međutim, to su velike stvari i danas-sutra to će se znatno više cijeniti nego što se sada cijeni." Premda mislim da ljudi, zapravo, cijene moj posao i dive se Muzeju, ali to je sporedna stvar bez koje se može. I mislim, kad bih podvukla crtu, rekla bih da je bilo lijepih, ali i loših trenutaka. Bilo je dana kad sam mislila da ću otići i željela sam otići. Imala sam ponuda za drugi posao. Tada je tu bio jedan naš rukovoditelj koji mi je rekao: "Odeš li sad iz Belišća, nikad se više nećeš vratiti." Stoga sam ipak ostala u Muzeju. Je li to bilo dobro ili ne znam, valjda jeste. Vjerojatno mi je suđeno da započnem i završim radni vijek u belišćanskom muzeju i prolazim kroz sve dobro i loše što pruža mala sredina. Mislim da je nekadašnji rukovoditelj Službe za kulturu i veliki kulturni djelatnik Belišća gospodin Gibičar imao pravo kad bi govorio: "Ipak je vama ženama lakše. Kad nešto tražite za muzej ili za sebe, ipak će vama lakše dati, neće vas odbiti, a nama će muškarcima reći da ne može, da dođemo drugi put." Mislim da je i to neka sreća, neko priznanje za rad koji je čovjek u to uložio. Mogu reći da sam ipak imala više pozitivnih nego negativnih trenutaka u životu. Bilo je dana kad bi me nešto povrijedilo, kad sam bila ogorčena, ali to sam već pomalo zaboravila, kao što se zaborave i lijepa sjećanja.

Ne znam što bih izdvojila. Bilo je svega. Trebalo je sve to napraviti - trebalo je hodati. Nahodala sam se i natražila. I prošla gnjavažu s tim mnoštvom majstora: danas daj ovo, sutra daj ono. S konstantnim provalama u Spomen vlak, pa provalama u zgradu. Najprije istraži, pa hajde na sud. I na kraju nitko ne dođe, samo ja.

Bilo je lijepo i na izložbama. Znala bih se i naljutiti. Znao kako je kad se radi s ljudima a oni kažu: "Jao, zašto moje djelo nije tu, zašto nije drukčije postavljeno?" Često sam htjela reći da neću više raditi izložbe, baš me briga! No to se događalo samo kad sam bila ljuta. Ali kad god su moji sugrađani poželjeli doći na izložbu i kad je galerija bila puna, to mi je bilo veliko zadovoljstvo. Kad bih prolazila Belišćem, u kojemu se svi poznaju, uvijek bi mi bilo drago kad bi me netko usput pitao: "Pa kad ćete već imati neku izložbu?" To mi je na neki način bilo najveće priznanje. Ispričat ću vam kako sam se jednom rasplakala u Muzeju. To je bilo kad smo organizirali izložbu na kojoj su izlagale dvije slikarice iz Valpova. Jedna se od njih naljutila, možda zato što nije prva dobila pozivnice, nego ih je njezina kolegica preuzela za nju. I onda je dan prije otvorenja izložbe izjavila: "E, ja svoje slike više ne dam!" Došla sam u Muzej, ušla u galeriju i počela plakati. Voditelj službe gospodin Gibičar me upitao: "Zašto sad ti plačeš zbog toga? Nikad te nisam vidio da plačeš. Pa što onda što neće dati slike? Reći ćemo svima da ne da slike i gotova priča." Međutim, ona se predomisli, drugi je dan dala slike i izložba je održana. Ali više nikad nisam radila izložbu s tom slikaricom.

I. V.: Evo, zahvaljujem vam što ste pristali na razgovor za Personalni arhiv zaslužnih muzealaca i smatram da je priča koju ste nam ispričali vrijedna pažnje.

Z. F.: Je li? Ja bih vam mogla cijeli dan pričati. A da vidite kad se ja domognem posjetitelja u Muzeju! Obično se dogovorimo o trajanju vodstva. Primjerice, imamo petnaest minuta. Najgore je kad dođe netko od poslovnih partnera pa kaže: "Znaš što, imamo samo pet minuta", a ja odgovorim: "Za pet minuta nemojte ni ulaziti u Muzej." Kad mi netko kaže da ima samo pet minuta, meni je odmah dosta. Premda, mogu i u pet minuta dosta ispričati. Obično prema ljudima kad dođemo u postav ocijenim koliko imam vremena. Kad osjetim da posjetitelji previše žagore, to me uvijek dekoncentrira. Da ljudi uđu u prostoriju i počnu razgovarati dok ja tumačim, to bi mene strašno dekoncentriralo. Ne znam zašto. Ali kad čujem da se žamori, skratim. Ili imam običaj pitati: "Je li vam dosadno?" Uvijek kažem: "Kad se ja 'domognem' posjetitelja, onda je to strašno." (Smijeh.) Pogotovo kad me slušaju, jer onda u pravom smislu riječi ne znam stati dok ne ispričam sve o Belišću i njegovoj povijesti.

I. V.: Hvala vam puno.

Z. F.: Molim. Hvala vama.